

EUROPEAN REFORMS BULLETIN 2015 No 4

Indexed & Shared by:

European Reforms Bulletin 2015

scientific peer-reviewed journal

No. 4

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661261668

e-mail: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (D.Sc., Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kretova A. (PhD, Russian Federation), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovskiy B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Special issue dedicated to the International Scientific Symposium «Legal Reforms of the Future & the Future of Legal Reforms» (Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg, 26-29 November, 2015). Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 4 14.12.2015)

© European Reforms Bulletin, 2015

© Authors of articles, 2015

Table of contents

Aidarbayev S.Zh., Baimagambetova Z.M., Umirzakova A.	3
Standards of the WTO in the Field of Subsidizing of Agriculture and their Influence on the Agrofood Sector of Kazakhstan	
Aliyev A.I., Eyvazova S.A.	6
Genetic Engineering and Right to Personal Integrity	
Aliyev A.I., Mammadli S.H.	9
Protection of Minors in Civil Process: International Standards	
Allahverdiyev G.V.	15
The Interrelationship of Increasing Morality of Law with Freedom	
Aparov A.M., Onyshchenko O.M.	20
On the Determination of Reformation and Improvement Vectors of the Normatively-Legal Providing of Sphere of Menage and Commercial Relations in Ukraine	
Apienov S., Dzhamaldinova M.	27
Special Aspects of Criminal Offense under the Criminal Legislation of the Republic of Kazakhstan (in Comparison with Foreign Legislative Practice)	
Baimagambetova Z.M., Berkuta A.	31
Legal Regulation of the International Labor Migration within the International Labour Organization	
Bernaz P.V.	34
Forensic Support of Investigation Activity	
Biletska K.K.	41
Experience of Use of Alternative Preventative Measures in Criminal Proceeding in Europe	
Bodrova I.I.	47
The Administrative-Territorial System as Object of Constitutional and Legal Policy in Ukraine	
Bratel O.G.	54
Defining the Tasks of Civil Proceedings	
Chashkova S.Yu.	60
Agreement-based Grounds for the Termination of Maintenance Obligations	
Chernyak Ya.V.	65
Infringement by Citizens of Rules of Storage, Carrying of Firearms	
Chuvakov O.A.	70
On a Classification of Crimes Against the Fundamentals of National Security of Ukraine	
Chuvakova H.M.	75
Anomalies in the Law	
Dosymbekova M.S., Toktybekov T.A.	79
On the Questions of Modernization of the Preparation and Conduct of Administrative Reform	
Drobot A.V.	84
Ways to Overcome Unemployment and Development of Labor Potential in Ukraine through the Lens of World Experience	
Dzhuhan V.O.	88
The Property For Water (Water Bodies) In Ukraine And Poland	

Grabovska O.O. Tendencies of Reformation of Civil Judicial Legislation of Ukraine in the Sphere of Proving	90
Gurbanov H.S. Socio-legal Nature and Significance of the Circumstances Precluding Criminality	96
Hlushchenko I.V. Observation as a Scientific Method of Forensic Cognition of Criminal Activity	102
Honcharova O.O. Precarious Young People and the Right of Free Time: Flexible Working Hours and Hidden Exploitation	106
Kaliuzhnyi R.A., Shapenko L.O. Jurisprudence: Subject Matter and Content of Category	110
Kolmakov P.A., Zemskov D.A. On Some Historical Aspects of the Notion «Diminished Responsibility»	116
Mammadrzali S.S. Impact of Azerbaijan–Council of Europe relations to the domestic law on right to information	121
Mozol S.A. Mathematical Modeling of Legal Relationships	125
Musaev B.T. Collision Principles in Labor Relations Complicated by a Foreign Element: Experience of Uzbekistan and Foreign Countries	128
Obushenko N.M. Enforcement Nature through Its Fundamental Properties	132
Orel O.V. Corruption as a Shameful Phenomenon in Service and Combat Activity of the National Guard of Ukraine	137
Ovcharenko I.M. On the Issue of the Rightfulness and Allowability of Leading Questions	140
Pasko O.M. The Psychological Profile of the Leading Professionally Important Qualities of Investigator for Varieties of Readiness	143
Petrenchenko S.A. Problems of Legislative Technique Regulating the Status of War Combatants Concerning the Persons Who Participated in the Anti-Terrorist Operation in Ukraine	151
Rozovskiyy B.G. The New Subject of the Criminal Process	155
Serohin V.A. «The Right to Be Forgotten» as an Element of the Data Privacy	161
Tussupova A.Zh., Rakhimbayeva R.M. Regulatory Comparative Analysis of Amendments Practice to the Constitution of the State	166
Vavrushak K.S. Improving Administrative Responsibility for Violation of the Road Traffic Rules	171
Vilchyk T.B. Legal Professional Privilege: Controversial Implementation Issues in the European Union and Ukraine	174
Zaiets O.M. The Concept of Criminological Characteristics of Crime and its Implications for Methods of Investigating Criminal Offenses in Insurance	181
Zhdanov I.N. On the Role of the Constitutional Law Committee of the Parliament of Finland	187
Zhyly S.Yu. The Essential Analysis of the Concept of Public Security	192
Zubachova I.S. Judicial Reform as a Basis for the Formation of an Independent Judiciary in Ukraine	197

Observation as a Scientific Method of Forensic Cognition of Criminal Activity

Igor V. Hlushchenko

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

e-mail: hlushchenko_oduvs@ukr.net

Abstract: Observation - one of the most important method of forensic cognition of criminal activities, wherein the specific objectives, objects, methods, means and conditions for the use of certain methods. As a result of the method of observation during verbal investigation (search) action, the investigator receives information about the identity and behavior of their members, which uses an individual approach to them to determine the tactics of further investigation (search) actions with their participation and line their behavior, the result of observation during the investigation nonverbal investigative (detective) of action is to primarily visual characteristics of objects relevant to the investigation.

Keywords: observation, surveillance, scientific methods of cognition, the object of observation.

У зв'язку зі змінами кримінального процесуального законодавства, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ряду відомчих інструкцій МВС України стосовно здійснення оперативно-розшукової діяльності та особливостей проведення досудового розслідування виникає ряд проблем щодо можливості та умов застосування спостереження як загальнонаукового методу пізнання на різних етапах досудового розслідування, а також при документуванні окремих проявів злочинної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що предметом дослідження багатьох науковців, таких як: А. Л. Аганесян, Д. І. Бедняков, О. А. Білічак, В. О. Глушков, О. М. Гушнін, О. Ф. Долженков, В. Н. Єсін, Ю. Ф. Жаріков, І. П. Козаченко, В. А. Колесник, Я. Ю. Кондратьєв, С. С. Кудінов, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, П. П. Підюков, М. А. Погорецький, І. В. Сервецький, Д. Б. Сергєєва, В. В. Шендрик, Р. М. Шехавцов, М. Є. Шумило, І. Я. Якимов, - були різні аспекти визначення сутності та особливостей тактики проведення спостереження як методу оперативно-розшукової діяльності. Аналіз наукових праць, свідчить, що без розгляду залишилися питання застосування спостереження як загальнонаукового методу пізнання злочинної та криміналістичної діяльності, які потребують детального та комплексного вирішення з урахуванням змін, що відбулися у законодавстві.

Метою статті є визначення сутності спостереження як загальнонаукового методу пізнання криміналістичної та злочинної діяльності.

Метод є способом вивчення явищ матеріальної дійсності, підходом до дослідження. Будь-який з методів є системою принципів дослідницьких дій, які пропонується здійснювати у певній послідовності. Гносеологічною основою криміналістики, як і інших наук, являється діалектичний метод, що визначає підхід до вивчення відповідних явищ і предметів. Метод відображає закономірності пізнання і визначається об'єктом пізнання, на який спрямована діяльність людини. Специфічні властивості об'єкту, відбиті у свідомості, допомагають людині розробляти методи пізнання. Метод залежить також від того, яку мету ставить перед собою людина, чого він домагається в процесі пізнання. У той же час мета пізнавальної діяльності не ізольована від об'єкту і способу пізнання, вона у свою чергу залежить від них.

У завершеному вигляді метод будь-якого дослідження, включаючи розслідування у кримінальному провадженні, повинен, як вважає Л. В. Дулов, забезпечувати: а) визначення комплексу цілей, які можуть бути досягнуті із застосуванням цього методу; б) формулювання характеристики ситуацій, подій, явищ, для з'ясування яких може бути застосований цей метод; в) можливі варіанти реалізації методу залежно від конкретизації цілей, а також особливостей об'єктів, що вивчаються; г) послідовне здійснення дій при застосуванні методу; д) сукупність засобів і спеціальних прийомів реалізації цього методу [2, с. 39-40].

Як відмічає В. О. Образцов, в практичному слідознавстві в кримінальному процесі реалізуються методи трьох рівнів: 1) загальні - ті, що використовуються в різних галузях людської діяльності; 2) видові - ті, що використовуються тільки у рамках практичного слідознавства у кримінальному процесі; 3) внутривидові - ті, що використовуються в якихось окремо взятих різновидах практичного слідознавства в кримінальному процесі (наприклад, у оперативно-розшуковій діяльності) [6, с. 204-205]. У кожній з названих груп можуть бути виділені відповідні підгрупи за різними підставами.

Найбільш поширеним і ефективним методом збирання, дослідження і оцінки доказів є спостереження.

Вирішуючи проблему сутності спостереження, слід керуватися положеннями філософії, психології, соціології, інших наукових областей, де детально розроблено питання про структуру методу спостереження взагалі. Традиційно до неї включають мету спостереження, суб'єкт спостереження, який досягає зазначеної мети; об'єкт, який підлягає дослідженню, прийоми і засоби спостереження, умови спостереження [5, с. 19; 7, с. 20; 9, с. 59].

Розглядаючи спостереження з точки зору теорії інформації як процес цілеспрямованого отримання системою інформації, яка має значення для досудового слідства, в структурі спостереження, на наш погляд, доцільно виділяти: а) суб'єкт спостереження; б) об'єкти спостереження; в) завдання спостереження; г) прийоми спостереження та реалізації отриманої інформації; д) засоби спостереження; є) умови спостереження; ж) процес (процедура) спостереження; з) результати спостереження.

Крім того, до завдань спостереження, яке здійснюється слідчим при виконанні слідчих (розшукових) дій, входить отримання, аналіз і використання даних як в ході цієї слідчої (розшукової) дії, так і для подальшого розслідування в межах кримінального провадження, при висуванні і перевірці слідчих версій, при визначенні подальшої тактики і виборі оптимальних тактичних прийомів, встановленні психологічного контакту з учасниками слідчої (розшукової) дії, діагностиці наявності неправдивих свідчень, неправдивого алібі, інсценування. Причому завдання спостереження завжди конкретизуються залежно від його об'єктів і слідчої ситуації, яка склалася.

Метод спостереження, процеси, пов'язані з його реалізацією і використанням отриманих результатів, пронизують кримінальне судочинство.

Злочинець спостерігає за потенційною жертвою в процесі підготовки до вчинення злочину, опинившись в місцях позбавлення волі - за сусідами по камері, слідчим, а пізніше за суддею.

Оперативний співробітник здійснює спостереження за злочинним середовищем, прокурор здійснює нагляд за діяльністю органів внутрішніх справ, СБУ та ін. При цьому результати спостереження можуть фіксуватися з використанням спеціальних технічних засобів, а також в пам'яті спостерігачів.

Цілі застосування спостереження можуть бути різними. Деякі спостерігають задля задоволення свого особистого інтересу, деякі застосовують спостереження для виконання своїх службових функціональних обов'язків, деякі – з метою задоволення особистих і групових потреб, які іноді суперечать закону, правилам поведінки, прийнятих в суспільстві.

Значення безпосереднього пізнання на стадії досудового розслідування полягає в тому, що воно забезпечує виявлення, дослідження і оцінку доказів, тобто вирішення найважливішої задачі розслідування. Завдяки безпосередньому пізнанню відбувається констатація фактів, їх пояснення та використання з метою доведення. Значення спостереження полягає в забезпеченні фіксації фактів, завдяки чому створюються умови опосередкованого пізнання події злочину судом.

Спостереження з суб'єктивної точки зору можна розподілити на професійне спостереження і спостереження за людьми, залученими до кримінального судочинства. Залежно від виду суб'єкта, що здійснює спостереження, спостереження можна класифікувати на: спостереження особами, що здійснюють досудове розслідування (слідчий, оперативний співробітник, суд); а також спостереження особами, що беруть участь в процесі доведення (свідок, що потерпів та ін.).

Перша категорія осіб, здійснює професійне спостереження. Саме ця категорія осіб в звичайних предметах і явищах навколишньої дійсності, на які не зверне увагу людина іншої професії, виділить ознаки, що вказують на обставини вчинення злочину і особу злочинця, а також інші обставини, що мають значення для встановлення істини в кримінальному процесі.

Практичний досвід і спеціальні знання загострюють увагу оперативного співробітника, слідчого, судді, роблять його цілеспрямованим на вивчення таких властивостей предметів і явищ, які потрібні для розкриття злочину.

Такі якості як спостережливість, тренування уваги можна виховувати в процесі навчання в спеціальних відомчих учбових закладах. Цьому зараз фактично не приділяється достатньої уваги в учбовому процесі при підготовці фахівців у зазначеній галузі.

Стосовно об'єктів спостереження при досудовому розслідуванні, то ними можуть бути різноманітні предмети та явища матеріального світу. Так Р. С. Белкін до них відносив: обстановку на місці події і її елементи; обстановку проведення окремих слідчих (розшукових) дій; окремі предмети, що мають доказове значення; приміщення і ділянки місцевості, що не є місцем події, але що представляють інтерес для слідства; тіло людини; поведінка деяких учасників процесу; результати деяких слідчих (розшукових) дій [1, с. 26-27].

Погоджуючись з цим, І. М. Лузгін, вважав доцільним класифікувати їх залежно від обставин виникнення і відношення до дій злочинця або слідчого [4, с. 69]. Властивості предметів і явищ, що виникли до проведення розслідування, він розподіляв на дві групи:

1) Пов'язані з діями злочинця і характеризують: зовнішній вигляд і поведінку правопорушника; предмети посягання (люди, речі, тварини, гроші і так далі); знаряддя злочину, технічні засоби, знаряддя; наслідки злочину у вигляді різноманітних слідів, змін в обстановці, поведінку свідків, потерпілих, підозрюваних під впливом вчиненого злочину (психічний стан).

2) Що існували незалежно від дій злочинця, але мають значення для розслідування і характеризують: обстановку вчинення злочину; предмети і явища з боку їх загальних родових і видових ознак; умови побуту і праці підозрюваного; дані, що характеризують свідків, потерпілих; поведінку членів колективу, де жив і працював правопорушник.

На думку І. М. Лузгіна, існує відмінність між властивостями предметів і явищ, що виникли у зв'язку зі вчиненням злочину і у зв'язку з проведенням розслідування, що має значення для оцінки доказів, встановлення відповідності між результатами безпосереднього сприйняття обстановки на місці події і реконструйованої обстановки, наприклад, у зв'язку з проведенням деяких слідчих (розшукових) дій, таких як слідчий експеримент, повторний огляд, пред'явлення для упізнання.

Враховуючи велику різноманітність матеріальних утворень, які виступають в цій якості, класифікувати їх слід залежно від ряду чинників: загального вигляду, природи, побудови, змісту, початкового призначення і функцій у рамках злочину, що розслідується, місця і часу їх виявлення, ступеню їх властивостей, якостей, ознак кримінального і некримінального характеру і деяких інших, тобто на підставі комплексного підходу.

Об'єктами спостереження як методу у досудовому слідстві є: документи; предмети; матеріали; речовини; матеріальні сліди-відбитки; труп; звукові сліди; запахові сліди; обстановка місця проведення слідчої (розшукової) дії; процеси, явища, події; ситуації; поведінка і дії осіб, які присутні та приймають участь при проведенні слідчих (розшукових) дій; дії і діяльність членів слідчо-оперативної групи; матеріальні моделі (аналоги). Кожен з цих об'єктів спостереження може складатися з окремих елементів.

Спираючись на досягнення психології, вчені-криміналісти розробили науково обґрунтовані прийоми здійснення спостереження, які за сферою застосування розмежовуються на власне прийоми спостереження і прийоми використання результатів спостереження у досудовому слідстві.

Зберігає своє значення запропонований І. М. Лузгіним розподіл умов, у яких слідчий застосовує метод спостереження, залежно від чинників, які обумовлюють процес і результати спостереження, зміст і цілі слідчих (розшукових) дій, на сприятливі і несприятливі [4, с. 372]. До несприятливих умов спостереження відносять: бракування часу, наявність об'єктів і обстановки на місці проведення слідчої (розшукової) дії, які викликають негативні емоції; протидія осіб, не зацікавлених у встановленні істини, і інші обставини, що викликають у слідчого стан підвищеної психічної напруженості і в наслідок цього негативно впливають на ефективність його діяльності. Понизити рівень їх негативної дії допомагає самоспостереження з боку слідчого, за допомогою якого він примушує себе не реагувати емоційно на перешкоди, а, помітивши у собі стан втоми, тривоги, сильного хвилювання, роздратування, вчасно нейтралізує їх, намагаючись не показувати їх оточенню.

Результати застосування методу спостереження мають як орієнтуюче, так і доказове значення. Якщо в результаті застосування методу спостереження при проведенні вербальних слідчих (розшукових) дій, слідчий отримує інформацію про особу і поведінку їх учасників, яку використовує для забезпечення індивідуального підходу до них, для визначення тактики проведення подальших слідчих (розшукових) дій з їх участю і лінії своєї поведінки, то результатом спостереження слідчого в ході невербальної слідчої (розшукової) дії є отримання, головним чином, візуальної характеристики об'єктів, які мають значення для досудового слідства.

Будь-який метод пізнання пред'являє деякі вимоги до дослідження, які можуть бути виражені в системі правил. Так і метод спостереження застосовується за певною процедурою, висвітленою в психологічній і соціологічній літературі [10, с. 111-112; 3, с. 227-229]. Спираючись на рекомендації, які містяться в ній, з урахуванням виділеної раніше специфіки методу спостереження, стає можливим сформулювати методику спостереження, визначену П.П. Царенко як найбільш доцільне поєднання загальних принципів, умов, рекомендацій, пов'язаних з використанням спостереження як методу збирання, дослідження і оцінки доказів, який складається з послідовних етапів його підготовки, організації і проведення [8, с. 23-24]: а) до початку слідчої (розшукової) дії організувати спостереження: визначити завдання, уточнити об'єкти спостереження, вибрати центральну точку спостереження; б) намітити для себе план і програму (чи схему) спостереження, хоч би подумки; в) у ході слідчої (розшукової) дії безпосередньо здійснити програму спостереження за розрахованою схемою відповідно до поставлених завдань і з урахуванням слідчої ситуації; г) зафіксувати результати спостереження в процесі проведення слідчої (розшукової) дії або після її завершення в протоколі слідчої (розшукової) дії, за допомогою техніко-криміналістичних засобів фіксації, у чорнових супутніх записах або у пам'яті; д) дати оцінку отриманим даним, інтерпретувати результати спостереження для використання їх при подальшому розслідуванні.

Стосовно кожної слідчої (розшукової) дії методика спостереження індивідуалізується у вигляді алгоритму спостереження.

Значення методу спостереження для досудового розслідування визначається тим, що результати його застосування можуть бути використані для: планування і організації розслідування; розшуку злочинців; розробки тактичних операцій і тактичних комбінацій та визначення тактичних прийомів виконання окремих слідчих (розшукових) дій; оптимізації інших методів пізнання.

У висновку можливо зазначити, що метод спостереження - ефективний засіб рішення не лише пошукових і пізнавальних, але і організаційно-управлінських завдань. Тому в орбіті спостереження суб'єкта повинні знаходитися не лише носії інформації, що перевіряється, але і інші особи, включаючи партнерів по взаємодії.

Результати спостереження за понятими, фахівцями, своїми колегами і іншими учасниками процесуальних і непроцесуальних дій та заходів, їх діями і реакціями, дозволяють вказаному суб'єктові коригувати свою поведінку, здійснювати продуктивну координацію своїх дій і дій інших осіб, успішно вирішувати інші завдання організації роботи і управління мікроколективом.

Крім того, слід зазначити, що саме зі спостереження і виявлення в довідці об'єктивно існуючих моделей, як матеріальних, так і ідеальних, і збереження криміналістичної інформації, що міститься в них, розпочинається процес створення мислених моделей.

Таким чином, метод спостереження - один з найважливіших методів пізнання, який відрізняється специфікою завдань, об'єктів, прийомів, засобів і умов застосування за певною методикою.

References:

1. Belkyn R. S. (1966) *Sobyranie, issledovaniye y otsenka dokazatelstv* [The gathering, research and evaluation of the evidence]. Moscow, 1966. – P. 26-27. (In Russian)
2. Dulov L. V. (1970) *Sudebnaya psihologiya* [Forensic Psychology]. Minsk, 1970. – P. 39-40. (In Russian)
3. Klimov E. A. (1999) *Obschaya psihologiya. Obscheteoreticheskiy kurs* [General Psychology. General-theoretical course]. Moscow: YuNITI-DANA [UNITY-DANA], 1999. – P. 227-229. (In Russian)
4. Luzgin I. M. (1968) *Rassledovanie kak protsess poznaniya : dissertatsiya kandidata yuridicheskikh nauk* [Investigation of the process of cognition: the dissertation of the candidate of legal sciences]. Moscow: *Vysshaya shkola MOOP SSSR* [High school MOOP USSR], 1968. – T.2. – P. 372. (In Russian)
5. Kuzmina N. S., Semenova V. N. (1977) *Metody sotsialnoy psihologii* [Methods of social psychology]. St. Petersburg: *Izdatelstvo Leningradskogo universiteta* [Publisher Leningrad University], 1977. – P. 19. (In Russian)
6. Obratsov V. L. (1997) *Viyavlenie i izoblichenie prestupnika* [Identifying and exposing criminal]. Moscow: "Lawyer", 1997. – P. 204-205. (In Russian)
7. Scherbakova A. I. (1990) *Praktikum po obschey psihologii* [Workshop on general psychology]. Moscow: Education, 1990. – P. 20. (In Russian)
8. Tsarenko P. P. (2002) *Nablyudenie kak metod sobiraniya, issledovaniya i otsenki dokazatelstv: avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni kandidata yuridicheskikh nauk* [Observation as a method of gathering, research and evaluation of evidence: the thesis abstract on scientific degree of candidate of legal sciences]. Saratov: CGAP, 2002. – P. 23-24. (In Russian)
9. Shtoff V. L. (1972) *Vvedenie v metodologiyu nauchnogo poznaniya* [Introduction to the methodology of scientific knowledge]. St. Petersburg: *Izdatelstvo Leningradskogo universiteta* [Publisher Leningrad University], 1972. – P. 59. (In Russian)
10. Yadov V. A. (1987) *Sotsiologicheskoe issledovanie: metodologiya, programma, metody* [Case Study: methodology, program practices]. Moscow: Science, 1987. – P. 111-112. (In Russian)

Наблюдение как научный метод познания преступной деятельности

Глушченко Игорь Витальевич, e-mail: hlushchenko_oduvs@ukr.net
Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Аннотация: Наблюдение – один из наиболее важных методов познания преступной деятельности, которое содержит конкретные цели, объекты, средства и условия для сбора информации. В результате использования метода наблюдений во время проведения следственно (розыскных) действий, следователь получает информацию о личности и поведении всех участников группы, использует индивидуальный подход к ним, чтобы определить тактику дальнейшего проведения следственно (розыскных) действий с их участием и линии их поведения. Обосновывается тезис, что результатом наблюдения в ходе расследования невербального следственного (розыскного) действия являются в первую очередь визуальные характеристики объектов, имеющих отношение к расследованию.

Ключевые слова: наблюдение, научные методы познания, объекты наблюдения.

Centre for European Reforms Studies a.s.b.l.
(Grand Duchy of Luxembourg)

European Reforms Bulletin

scientific peer-reviewed journal

2015
No. 4

Passed for printing 14.12.2015. Appearance 30.12.2015.
Typeface Times New Roman. Circulation 100 copies.

Design, computer page positioning, layout: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg**
All the articles are published in author's edition. Publishing institution: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg** (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité),
+352661261668, e-mail: bulletin@email.lu, <http://cers.eu.pn/bulletin.html>